

Az ilyen törvényhozási bölcsességgel nem forrasztjuk össze a nemzetet, hanem meglazítjuk az ezeréves együttlét által képződött ragasztékot; nem nyelvben, hanem a hazához való ragaszkodásban „értsük meg egymást”. Amaz nem egyéb, mint hallucináció, emez igenis lehetséges, csak az kell hozzá, hogy ne bántsunk senkit, hanem arra törekedjünk, hogy a politikai magyar nemzet minden polgára szívesen vallja magát e haza fiának.

2

1904 jún. 10

Még valami a népoktatási ankétról¹

Kiváló munkatársunk folytatja fejtegetéseit a népiskolai reformtervről. Szívesen adjuk közre, megjegyezvén ezúttal is, hogy ebben a kérdésben vele nem mindenben értünk egyet. (Az „Egyetértés” szerk. jegyzete.)

*

Össze kellene forrasztani igenis ezt a szétszakadozott politikai nemzetet, de nem a nyelvegység előállításával, mert ez az adott helyzetnél fogva nem egyéb, mint egy utópia. A nyelvegység után való ábrándozás nemzeti politikánk alapja nem lehet, nem volna szabad, hogy a törvényhozást és kormányzatot irányítsa, vagy arra csak befolyást is gyakoroljon. A nyelvegység szükséges volta, az általános magyarosítás volt az uralkodó eszme a lefolyt népoktatási ankéton is, voltak, akik ezt egyenesen ki is mondták, mások akként fejezték ki, hogy a népoktatás államosítását tartják szükségesnek, ami egyre megy, mert azt magától értetődő dolognak tartja mindenki, hogy az állam mást, mint magyar iskolákat nem tarthat fenn.

Irigy szemmel nézzük a fajra s nyelvre nézve egységes nemzeteket, de hát bennünket Európa délkeleti részében helyezett el a gondviselés, ott, ahol annyira összekevert a történelem mindenféle fajú és nyelvű népeket, hogy akár nagy, akár közép, akár kicsiny, a szó teljes értelmében vett nemzeti államok alakulását elképzelni sem lehet, ha tabula rasat csinálna, és valami nagy esemény-áramlat felforgatná a mostani politikai alakulások összes kereteit, s cirkalmat adna a népek kezébe, hogy tüzzék ki vele faji és nyelvegység alapján álló új államuk kereteit. El is lehet képzelni oly alakulásokat, hogy akár nagyobb, akár kisebb államok területén ne lennének nemzetiségi inelavatumok, melyekkel csakúgy megvolna a nemzetiségi vesződség, mint most. Ösztönszerűleg érzik a népek ennek a helyzetnek hatalmát, s azért nincs is abszolút szükség a faji és nyelvi egységre; a történelmi alakulásoknak a fennmaradására e nélkül is bőséges sáncuk (esélyük) van, csak erőszakosan ne idézzenek elő oly állapotokat, melyeket azután egyes nemzetiségek egyenesen tűrhetetlennek találnak. Ebben a nagy viharfészekben, mert ilyen ám nemcsak a török Balkán, hanem Európának egész délkeleti része, nincs más mód a megélhetésre, a civilizált világ módjára való megélhetésre, s az örökös rázkódások elkerülésére, mint az, hogy el kell fogadni a status quót, melyet a történelem a nemzetiségi viszonyokra nézve megteremtett, kerülni kell a nemzetiségi különbségeknek mindennemű kiélesítését; nem kell bántani senkit, respektálni kell a személyes szabadságot; tehát nem támadni senkinek se nyelvét, se vallását, egyenlő mértékkel mérni mindenkinek, nemcsak a terhekből, hanem az előnyökből is, miket az állam nyújthat. Tartózkodni kell tehát a nemzeti egybeforrásnak a nyelvegység útján való keresésétől, mert hiába mondjuk azt például mi magyarok, hogy mi erőszakoskodni nem akarunk, ennek a politikának logikája szükségszerűleg odavezet, hogy mindannak ellenkezőjét cselekedjük, amit az egyedül helyes nemzetiségi politika követel.

Az általános magyarosítás hiú ábrándjának kergetése helyett, mely most az általános magyar tanyelvű népiskolák, vagy a népoktatás államosításának extravaganti(á)jáig vezet, sokkal jobb

¹ A közlemény lelőhelye: *Egyetértés*, 1904. jún. 10; 160. sz.

volna, ha kissé közelebről néznénk meg, oly nagy szerencsétlenség-e csakugyan azon tény, hogy egy nyelvű nemzet nem vagyunk.

Nem úgy van-e itt is, hogy ezen a világon minden dolognak megvan a maga jó és rossz, fény- és árnyoldala? És egy kis higgadt és elfogulatlan meggondolással arra jöhetünk rá, hogy éppen ez a nemzetiségi helyzet, mely most oly depresszív hatást gyakorol ránk, s extravagáns lépésekre hajt bennünket, biztos kilátást nyújt arra, hogy a független Magyarország szövetséges népeknek az egység koszorújával övezhesse körül magát, s ezáltal erős hatalmi állást szerezhessen az európai nemzetek családjában, csakúgy, mint az Árpád-ház uralkodása alatt. Azok a nagy nemzetiségi tünetek, melyek velünk élnek, akiknek faj- és nyelvrokonai szomszédságunkban független államokban élnek, oly összekötő kapcsokat képeznek köztünk és azon uraságok közt, mely természetes, állandó és szoros szövetségi viszonyt veheti meg alapját. Az én barátomnak barátja az én barátom is, az én rokonomnak rokona az én rokonom is. Lehet köztünk házi perpatvar, de ha komoly vagy éppen létérdekek lépnek előtérbe, akkor azután érvényesülnek a dolgok természetes rendjének a követelményei. Nyugodt lélekkel nézhetnők-e mi például, ha az északi kolosszus eltiporná Romániát, melynek léte és felvirágozása a magyar állam polgárai közt három millió embernek van szívéhez nőve? Viszont a román nemzet tagjai vajon nem viseltetnek-e élénk érdeklődéssel az iránt, hogy Magyarország oly helyzetbe jusson és maradjon, hogy itt az ő fajrokonainak minden tekintetben jó dolguk lehessen, hogy ez az ország ne legyen idegen hatalomnak kiszivattyúzott gyarmata, de legyen független ország, hogy felvirágozhassék? Éppen így vagyunk a szerbekkel. Az a tény, hogy velünk egy fedél alatt egymillió szerb lakik, nekünk a Balkán-félsziget uralkodó fájának, a szerbeknek rokoni érzelmeit s benső és állandó szövetségi hajlamát biztosítja. Románokkal és szerbekkel oly szövetségi viszonyt folytathatunk, mely egészen másnemű, mint azok az efemer szövetségek, melyeket a diplomata kieszemel, s melyeknél rövid időközökben barátból ellenség, ellenségből barát válik.

A helyzetnek ilyenmű alakulásában vannak még igenis annak a sokat emlegetett magyar impériumnak esélyei, mert a természetes alapokon nyugvó, szövetségben élő nemzeteknek komplexuma egy impérium rangjával foglaltak helyet az úgynevezett nagyhatalmasságok közt. Így és nem azon az úton, melyen például egyik budapesti hírlap akarta egy időben megvetetni az ő magyar impériumának alapjait, tudniillik a magyar kultúrának minden népekre feltukmálása útján. Így fordulhat jóra az a helyzet, melyben most gyengeségünk legfőbb okát véljük rejleni.

A nemzetiségi helyzetre hivatkozva akarjuk most szárnyát szegni a nemzeti érzés föllendülésének, ezzel kapacitálnak folytonosan, hogy tartsuk szerencsénknek, hogy a kétfejű sas szárnyai alatt biztos védelmet találhatunk, nincs is fontosabb feladatunk, mint az, hogy ezt a védelmet minél biztosabbá, minél hatalmasabbá tegyük. Ne ültessük fel magunkat; meg tudnánk mi élni a magunk emberségéből, de okvetlen szükséges volna hozzá az, hogy helyes nemzetiségi politikát folytassunk, helytelen eljárással ne akadályoznánk meg azt, hogy a nemzetiségi viszonyoknak jó oldala érvényesülhessen. Gondoljunk a jövőre, gondoljunk arra, hogy ez a mostani helyzet, mely szerint egy hatezer négyszög mérföldön húszmillió lelket számláló nemzet ennek a konglomerát monarchiának tartománya s néptörzse gyanánt szerepel, örökké nem tarthat. Azzal áztatják talán némelyek magukat, hogy ezt a helyzetet, ezt az időt az összes idegen (?) fajok megmagyarosítására használhatjuk fel, s mégiscsak ez volna az, amivel legbiztosabban vethetnénk meg jövőnknek alapját. Végzetes tévedés. Először is azért, mert azok az idegen fajok nem valami kiháló nemzeteknek foszlányai, hanem teljesen kifejlődött, öntudattal bíró tartozékai oly nemzeteknek, melyek független államokat alkotnak, amiért is az általános magyarosítás egy hiú ábránd, melyet hiába kergetünk. Másodszor azért, mert a fölöttünk uralkodó hatalom nem bánja ugyan, sőt szereti, ha magunkat a nemzetiségek előtt minél gyűlöletesebbé tesszük, de gondja van rá, hogy a fák az égig ne nőjenek, a Gleichberechtigung és „néptörzs” rendszere sértetlen maradjon. Íme itt van a Berzeviczy miniszter úr tervezete, meg vannak-e vele elégedve az igazi sovíniszták?